

Дослідницько-пошукова робота з української літератури є однією з найбільш ефективних видів педагогічної діяльності, спрямованих на розвиток творчої обдарованості учнів. Запорукою успіху молодих науковців є чітко спланована система роботи з написання науково-дослідницьких та творчих робіт МАН. Головне ж завдання педагога — створити оптимальні умови для розкриття творчого потенціалу учнів, підтримати дух пошуку, допомогти дитині побачити кінцевий результат. Юні дослідники самостійно опрацьовують додаткові джерела, вибирають найважливішу інформацію, узагальнюють її, систематизують.

Під час написання науково-дослідницьких робіт з української літератури учні працюють із художнім словом, що сприяє розвитку образності мислення, збагачує їх духовний світ, а безпосереднє спілкування з самим автором дозволяє доторкнутися до таємниць поетичної майстерності.

Другий рік поспіль учениця Козелецької гімназії №1 Гарбуз Анна працює над дослідженням особливостей використання рослинних образів-символів у віршах відомого поета сучасності Миколи Володимировича Луківа. У своїй роботі вона стверджує, що флоризми є складовою духовного світу ліричного героя творів, відбивають національну картину світу, сприяють розкриттю авторського світосприймання й світобачення, виступають засобами реалізації мистецького задуму поета.

Андрияник Тетяна Анатоліївна,

учитель української мови та літератури Козелецької гімназії №1, спеціаліст вищої категорії, "старший вчитель"

Особливості флористичних образів у поезії Миколи Луківа (за збірками "Сади цвітуть під небесами" та "Двоє в човні")

Анна Гарбуз,

учениця 10 класу

Козелецької гімназії №1

Чернігівська обл.

РОЗДІЛ I. Микола Луків — відомий український поет, пісняр та громадський діяч

У сучасній українській поезії голос Миколи Луківа звучить дуже зворушливо й чисто. Його твори принесли поетові заслужене визнання й завоювали гідне місце під читацьким сонцем. Письменником уже подолано багато бар'єрів майстерності, але й на цьому митець не зупиняється. Він не лише сам продовжує писати чудову поезію, а ще й виховує молодь, привчає її до літератури як головний редактор популярного журналу "Дніпро".

Микола Володимирович є взірцем громадянина-державника й талановитого письменника.

Літературознавча думка протягом останніх десятиліть не випускає з поля своєї пильної уваги постать Миколи Луківа та його творчий доробок. Науковці ви-вчали різноманітні аспекти творчості письменника. Проте тема флористичних образів у ліриці Миколи Володимировича ще не досліджувалася.

Щоб глибше зрозуміти, з якою метою поет використовує флористичні образи-символи, ми провели інтерв'ю з самим автором.

1.2. Матеріали інтерв'ю з Миколою Луківим.

1. Здавна в Україні багатьом рослинам надавали символічного значення, що знаходило свій відбиток у фольклорі. Яка, на вашу думку, роль таких флоризмів-символів у сучасній поезії?

У кожного поета свій неповторний світ, своя духовно-мистецька аура. Тому говорити про всю сучасну поезію не беруся. Щодо мене, то фольклорні мотиви в моїй творчості, може, не завжди однаковою мірою виразно, але присутні. Я народився й виростав у селі, у стихії української природи, української пісні, у дитинстві колядував і щедрував, був свідком фантастично-горичних дійств на Івана Купала, коли палили вогнища, пускали за водою вінки, загадували на дівочу долю,

посівав і молотив новорічного снопа, їв кутю і завмирав, слухаючи казки, легенди та оповіді сивооголових односельців, співав у шкільному хорі, зрештою, і вірші почав писати під впливом ідей, мотивів та образів, почерпнутих із джерел фольклорних. Прочитайте хоч би вірш "У щедрий вечір", присвячений моєму славному землякові Михайлу Панасовичу Стельмаху, і ви відчуєте, що фольклорна стихія не просто присутня, а домінує в ньому.

2. Досліджуючи Вашу творчість, ми підрахували, що найбільшою частотністю вживання серед дендролексем відрізняються калина, яблуня й тополя. Як ці рослинні образи сприяють розкриттю провідних мотивів Ваших творів?

Крім калини, яблуні й тополі, я б назвав іще черешню, яка зробила нашу з композитором Анатолієм Горчинським пісню "Росте черешня в мамі на городі" популярною в Україні і заною в багатьох краях, де живуть наші земляки — українці.

У моїй поезії ці дендролексеми увійшли не тільки як елементи пейзажу, а насамперед як символи духовного єднання людини із землею, що її народила. Вони — складова духовного світу ліричного героя.

3. Ми знаємо, що Вам досить часто доводиться від'їжджати за кордон. Які рослини особисто для Вас є символами рідного краю, отчого гнізда?

Я об'їздив немало країн світу. Побував на всіх материках, окрім Антарктиди. Таким було моє журналістське й письменницьке життя. Такий маю непосидючий характер. На запитання друзів, коли нарешті вгмонюся, відповідаю словами Максима Рильського: "Враження — хліб поезії". А я поет, і цим усе сказано.

Що ж до конкретної відповіді на Ваше запитання, то найчастіше в чужих краях спомин про Україну навіває мені тополя. Її я стрічав на просторах європейських і азіатських. Навіть вірші про це написав. І пісню з Миколою Свидюком створив.

4. Яким образом рослинного світу Ви надаєте перевагу в зображенні жіночої долі?

Насамперед — образом тополі й калини. Але не тільки. Є в мене і "дві верби — дві журби", і "яблуні та вишні вітами сплелись", і згадувана вже черешня, і, мабуть, ще дещо. Одверто кажучи, я не дуже над цим задумувався. Писалося як дихалось, от і все.

5. Поетичні твори збірки "Двоє в човні" зворушливо, чуттєво й переконливо розкривають світ ліричного героя, душа якого переповнена найпрекраснішим почуттям — коханням. Поясніть, будь ласка, символічну роль флоризмів, які Ви використовуєте в інтимній ліриці.

Моя інтимна лірика — це кілька по-особливому дорогих для мене книг про найсвітліше людське почуття. Крім збірки "Двоє в човні", є ще "У храмлі любові" і "Не повертайтеся на круги своя". Світ квітів і трав живе у них, як у весняному лузі чи в травневому саду. Бо душа закоханої людини схожа із квітучим садом і зеленим лугом. Тож і ліричний герой в інтимній ліриці немислимий для мене без цього світу. До того ж, повторюся, я людина із подільського села, і моя любов до всього, до "живе і дише, щечече і гуркоче", не награна, а органічна й природна.

6. Ви, як поет-державник, боляче сприйняли загальнонаціональну трагедію — Чернобильську катастрофу. Із якими флоролексемами у Вас асоціюється ця біда?

Відповідь на це запитання — у моїй поемі-мозаїці "Біль і пам'ять", поезіях "Дош у зоні Чернобиля" та інших. На завершення зазначу, що не все в поезії пояснюється з позиції формальної логіки. Алгеброю не вимірюють гармонію. Неспроста поетичний дар називають Божим. З повагою — Микола Луків.

7. Дякуємо Вам за розуміння, підтримку та співпрацю.

РОЗДІЛ III. Використання флористичних образів у віршах Миколи Луківа як засіб реалізації мистецького задуму поета

3. 1. Загальна характеристика рослин-символів у поетичних збірках М. Луківа "Сади цвітуть під небесами" та "Двоє в човні"

М. В. Луків у поетичних збірках "Сади цвітуть під небесами" та "Двоє в човні" широко використовує образи рослинного світу, що відбивають його індивідуально-авторські особливості світосприйняття й мають символічний характер.

Флористичні образи, вилучені з віршів збірок "Сади цвітуть під небесами" та "Двоє в човні", класифікуємо за трьома лексико-семантичними групами:

1) дендролексеми (назви дерев, кущів, чагарників);

2) назви трав'янистих рослин (трав, дикорослих і декоративних квітів);

3) назви сільськогосподарських культур.

Усього в збірках зафіксовано 107 одиниць (33 назви дерев'янистих рослин — 31%; 68 назв трав'янистих рослин — 63%; 6 назв сільськогосподарських культур — 6%).

Максимально високою частотністю вживання позначені серед дендролексем — калина, яблуня, тополя, вишня й черешня — використані по 15 разів, верба й береза — по 10 разів, дуб — 12 разів, а береза — 7 разів; серед трав'янистих рослин найчастіше зафіксовано назву полин (10 разів), м'ята й ромашка (по 8 разів); серед сільськогосподарських культур — 7 разів використано соняшник, 6 — жито й пшеницю.

Варто відмітити багатство "квіткового світу" в поезії Миколи Володимировича. Адже серед зазначеної кількості рослин автор використовує 32 назви квіткових рослин, серед яких 6 назв дендролексем, які зображені у момент цвітіння.

Переважна більшість цих флороназв відзначається етнічно-культурною та національною співвіднесеністю та характеризується емоційною забарвленістю.

Образи рослин-символів є одним із засобів реалізації мистецького задуму поета в розкритті провідних мотивів та думок його віршів.

3. 2. Особливості використання національних рослинних символів у поезії М. Луківа

Микола Луків, як і кожна людина, невіддільний від свого роду, рідної землі. Для художнього відтворення власних патріотичних почуттів у поетичних творах письменник використовує флоролексеми. Рослинні символи виступають мовно-стилістичним засобом творення узагальненого образу України. У віршах вони підсилюють ностальгічно-патріотичні мотиви.

Почесне місце серед широкого використання флористичних образів-символів займає калина. Народна мудрість каже: "Без верби й калини — нема Україні". З давніх-давен у кожній садибі висаджували кущ калини, великого значення надавали цій рослині й під час обрядів, таких, як весілля, коли нею прикрашали найсвятіше — гільце молоді, весільний коровай, оселю. І саме з калиною проводжали у вирій на вічний спочинок.

З образом калини в поета Миколи Луківа асоціюється рідна земля. Вірш "Кущ осінньої калини" пройнятий ліричним настроєм. Герой твору щасливий, він милується осінньою красою рідної Батьківщини. Його душа світла. Це особливе душевне зворушення підкреслюється образом паленіючої калини — символом України:

*На душі — ані хмарини.
Гарно в рідній стороні.
Кущ осінньої калини
Паленіє у вікні.*

У багатьох поезіях, сповнених туги за Україною, отчим краєм, Микола Володимирович теж використовує образ калини. Особливо дорогим і незабутнім для ліричного героя поезії "За городами став у густім комиші" є рідний батьківський край, який, за велінням долі, довелося покинути в юності ("я подався у світ щастя-долі шукати"). Здається, чоловік має омріяне щастя, є в нього "і дім, і сини, і дружина", але ще й досі сняться "отчі краї", що являються йому образами кри-ниці та червоної калини, яку посадили батьки. І відчуває він гірку провину. На цьому поет наголошує, використовуючи тавтологію "підступить до серця вина безневинна". Твір сприймається як щира сповідь перед рідним краєм, батьками і, нарешті, перед самим собою. Для вираження цієї думки образ червоної калини автор доповнює епітетами "пронизливо-щемна" та порівнянням "як докір гіркий". Отже, у даному творі флоролексема "калина" є глибоким символічним образом покинутого рідного гнізда.

Чому ж калина стала глибоким народним символом? Можна вважати, що це зумовлено багатьма чинниками: кольором цвіту, плодів, лікувальними властивостями, світоглядом, традиціями наших предків. Можливо, їх вражало те, що ніякий мороз не міг здолати калину. Так само ніщо не могло завадити віковично му потягу народу до волі, краси, правди.

Особливого символічного значення набуває образ "калинового мосту". Як зазначає Б. М. Ажнюк, "калина — символ розквіту, міст життя, що з'єднує два береги: молодість і старість". Він підкреслює, що "перший берег вже за спиною, попереду другий берег, і зворотнього шляху немає".

Вічна розлука з дорогою людиною теж освячувалася калиною, у домовину клали білий цвіт або червоні кетяги.

Так і у віршах Миколи Володимировича калина стала символом вічної пам'яті:

*Ще одна сумна калина
На кладовищі зацвіла.*

Вдало підібраний епітет "сумна" підкреслює єдність почуттів героя з образом традиційного куща.

Філософського змісту про відхід людини в інший світ набувають наступні рядки поезії:

*Маленький горбик чорної землі,
Скорботний кущ червоної калини,
Скороминущі сльози і жалі —
І все... Нема серед людей людини.*

С. Боруцький вказує: "Так символічно виражалася потреба постійного зв'язку людини з "тамтим світом"".

Але, незважаючи на це, кущ калини все ж не був символом смерті. Навіть навпаки — втіленням продовження життя у рідні, народі, світлої пам'яті.

Але не лише калина посідає значне місце в українській символіці. Ще з давніх часів верба вважалася священним деревом — тотемом у праукраїнців. За словами О. П. Знойка, "верба пов'язана була із космогонією і міфологією народу і символізувала першоджерело творення світу або Прадерево життя".

Верби надавали великого значення в Україні. Неподалік збудованої хати обов'язково садили це дерево. Для нашого народу верба — це його своєрідний символ.

Твір "Старий із Санта-Моніки" Микола Луків будує у формі діалогу між двома товаришами, один із яких їде в Україну, а інший — лишається на чужині. І це для ліричного героя душевна трагедія. Помислами він лине в Україну, уособленням якої виступають образи Дніпра та сивих верб. "Сиві", бо, мабуть, такі ж старі, як герой твору. І верби — як сестри, що лишилися в рідному краї.

*Вам завтра вирушати
До Дніпра,
До сивих верб
Над тихими ярами.*

Як душа українця — гарний і гордий вербовий сум. Образ верби є дуже поширеним у фольклорі та літературі. Він символізує невибагливість, скромність, глибоку тугу й печаль самотності матері.

Особливо вражає образ матері у поезії М. В. Луківа "В осінній печалі — своя вірада" асоціюється з образом золотистої старої верби. Вірш проінтятий сумними мотивами самотності. Як втрачає верба своє листя восени, як полишають її птахи, відлітаючи у вирій, так і самотна мати:

*Від листопаду до листопаду —
Самотня старість її судьба.*

Питання "не знаю, скільки вербі тій жити, чи зеленіти їй навесні" набувають філософського змісту та віддзеркалюють швидкоплинність і невичність людського життя, вони болючим щемом відлунюють у нашої душі. Життя для матері, самотності, як верби, втратило сенс:

*І важко жити, і треба жити,
Хоча й життя вже втрачає сенс.*

Таку ж самотню стару жінку ми знову бачимо в образі верби в поезії "Трава у лузі пожовтіла". Адже дієслово "осиротіла", що використовується саме для характеристики людського життя, допомагає нам віднайти й усвідомити двозначність ідейного задуму: у житті, як і в природі, колись приходять тумани, холоди й самотність:

*Стара верба осиротіла,
Згубивши листя на вітрах.*

Також серед поетичних образів особливого значення у творчості Миколи Луківа набуває дуб. Він є національним символом державності, свідченням мужності, міцності духу української нації. Це також дерево життя, сили та довговічності. Дуб вважався священним у багатьох народів: кельтській, греків, слов'ян.

З давнього часу й на українських землях вшановували це дерево. Панувала традиція висаджувати молодий дубок, коли в сім'ї народжувався хлопчик. Возвелення дуба, мабуть, зумовлене його довговічністю та міцністю.

Саме ці ознаки дерева Микола Луків символічно переніс на відтворення окремих моментів людського життя. Так, у вірші "Тисячолітній дуб" ліричний герой твору порівнює його з чудом:

*Не вірю в чудеса, та ось він, вияв чуда:
Тисячолітній дуб в Холодному Яру.*

Герой твору по-філософськи розмірковує над сенсом буття. В основі вірша лежить мотив швидкоплинності людського життя. Для глибокого розкриття провідної ідеї поезії письменник використовує антитезу — зіставляє людину та дуб. Доцільно вжито прикметник "тисячолітній", що характеризує довговічність дуба на протигагу короткочасності життя людини.

З давніх-давен дуб вважався символом гордості й міці, що й змалював Микола Луків у поезії "Шалена і

дика гриміла гроза". Основним задумом письменника було узагальнено зобразити два типи людей. У ролі дуба постає сильна людина, яка не зраджує своїм принципам, цінностям, готова вмерти в боротьбі. Абсолютною протилежністю дуба виступає лоза. Вона уособлює тих, хто підлаштовується під обставини, ладен коритися, схилити голову. Такі люди не мають власної думки. Вони слабкі й безвольні.

*Але фінал твору для нас неочікуваний:
А дуб не здавався, стояв, як титан,
І вирвав його із корінням буран.
Отак воно здавна у світі ведеться:
Частіш виживає, хто хилиться й гнеться.*

Авторська позиція, що є і його життєвою, нам зрозуміла: він не шанує й не підтримує таких слабких, "гнучких" людей, а поважає сильних і нескорених. І ця думка в останніх рядках:

*Але тільки той, хто, як нелинь, вмирає,
Живе повноцінно, а не виживає.*

Правдиву життєву історію оповідає нам Микола Луків у вірші "Дуб і дубок". Ця поезія про розум, досвідченість, розважливість зрілих людей і легковажність, безпідставну заздрість й образу молоді. Флоролексеми "дуб" і "дубок" — алегоричні. Перший — поважний велетень, який намагається зробити безпечним життя молодого товариша. Зелений дубок не зумів через свою недосвідченість оцінити добрих намірів "крислатого гіганта", який у час небезпеки врятував його від вірної смерті:

*...І, дубочка в грозу затуливши грудьми,
Сивий нелинь згорів, одвернувши на себе
Шал пекельних вітрів і вогонь блискавок...*

Лише тепер дубок "збагнув благородство старого". Так і в людському житті: старше покоління оберігає своїх нащадків, турбується про них. Та вдячність за це буває запізнолою.

Отже, образ дуба у творчості Миколи Луківа є символом сили, довговічності, гордості, мудрості та благородства.

Тополя, як і верба, стала національним символом. За даними С. Плачинди, тополя була образом-тотемом давніх українців. Рубалася язичниками лише для жертвних вогнищ. Тополя — це символ дерева життя, добра і зла, сумної дівчини, матері, краси.

У сучасній поезії символіка тополі пов'язується з Україною. Микола Володимирович Луків, змальовуючи краєвиди рідного села, теж звертається до флоролексеми "тополя", однак не вдається до глибокої деталізації розкриття її символічного змісту:

*На обрії, неначе вітражі,
Білють села, маревом повиті.
Тополі, ніби вічні сторожі,
Стоять край поля в золотому житі.*

*Коли ідуть дощі, в моїм селі
Ростуть тополі, і жита, і діти...*

*Ще не видно тополь над садами,
Ще нема ні обіймів, ні сліз...
Срібний вечір, дорога до мами,
І мінорний переспів коліс.*

Так само, як тополя не любить рости одна, в основному, ми бачимо ряд тополь, або хоча б декілька їх, так і людина не може жити одиноко, їй потрібна підтримка або хоча б присутність рідних, друзів, знайомих. Таку аналогію проводить у поезії "Тополі" й Микола Володи-

мирович. Здається, автор розповідає про дві тополі, які ростуть у полі. Але епітет "сиві" ніби натякає на сприйняття цих образів в іншому — людському світі. Спільними для них стали і долі, і сонце, що їм світить, і вітер, що їм віє, і хмарка, яка сіє дощами. Абстрактні поняття долі, щастя, горя підкреслюють незаперечність поетичної паралелі "дві тополі — дві жінки". Як деревам легше вдвох витримати бурю, грім, так і подруги життєві негаразди переживуть разом легше. У кінці твору автор підкреслює наш здогад:

*Отак собі в парі
Стоять споконвіку,
Нагадують людям
Про дружбу велику.*

На Україні тополя — канонізований образ засмученої матері, дівчини, нещасливої долі. Аналогія цього дерева з жінкою була перенесена й на долю України, що зазнала лихих випробувань від ворожих нападів. Так, вірш "Золотіє вечірня тополя" пронизаний сумними нотками пам'яті про воїнів, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни. Фітонім тополя в поезії виступає символом родовідної пам'яті. Це дерево, як вічна почесна варта, піднімається до небес біля могили воїнів. Батько дає настанову синові, яку колись, у дитинстві, почув від свого батька, — не забувати й шанувати пам'ять про рідних, які полягли в бою з ворогом:

*Що ж — читай, і живи, й пам'ятай,
Знай, дитино, про витоки долі...
Золотіє тополя у полі,
Дивним світлом горить небокрай.*

Таким чином, флоролексеми "калина", "верба", "дуб" і "тополя" у віршах Миколи Володимировича Луківа використовуються як засоби вираження авторських почуттів, переживань, відтворюють національну мовну картину світу, сприяють глибокому розкриттю основної думки поезії.

3. 3. Неоднозначність символічних образів вишні, черешні та яблуні в поетичних творах митця

Важливе смислове навантаження в поезії М. Луківа мають фітоніми вишня та черешня, які є символами рідної землі та України, матері й дівчини-нареченої.

Існує цікавий варіант трактування походження назви дерева вишні. Вона символізує Світове Божественне дерево, тому й називається "вишнею" від слова "вишина", а також "Вишній", той, що найвище.

У віршах Миколи Володимировича ці флоролексеми здебільшого асоціюються з материнством.

Відома на весь світ пісня "Росте черешня в мамі на городі" вражає своєю простотою й водночас глибиною думки. Мати — як та стара черешня, яка весь вік годила людям, не отримуючи за це вдячності. Використовуючи пестливе слово "старенька" (мати) та влучні епітети "невтомні" (руки), "золоте" (серце), автор говорить про материнську самовідданість своїм дітям та онукам, хоча ті й не поспішають зі словами вдячності. Висновок надзвичайно болючий: "душа сліпа у щасті". Але прозріння обов'язково прийде. На жаль, як часто люди цінують лише те, що вже втратили назавжди. Про це говорить і поет:

*Вони прозріють, але пізно буде:
Черешня всохне, мати одцвіте.*

Мати й черешня — як одне ціле, неподільне, з однаковою долею, зі спільними radoщами й болями.

Думку про вічний борг перед матерями поет продовжує й у вірші "Матері". У цьому творі автор робить

короткий огляд свого життя, у якому світ крутив його, "немов пилину", "де він ловив мрію і мету високу". Але від першого й до останнього рядка — каяття та сум за рідною матір'ю, домівкою. А невід'ємною частинкою батьківщини є білі вишні:

*Ночами сняться зорі голубі
І вишні білі на причілку хати.*

Голубі зорі, білі вишні — це світлі, по-дитячому безтурботні й не захарашчені буденщиною сторінки дитинства.

Переконані, що, говорячи про українські вишневі садки, доречно згадати рядки великого Кобзаря: "Садок вишневий коло хати...". Цей пейзажний малюнок, що був створений у казематі, змушує нас згадати українське село, що потопає в молочному цвітінні вишень. Такі ж вишневі сади ми зустрічаємо в поезії М. Луківа.

Рідний з дитинства сад, що посадили батьки, — символ пам'яті. У поезії "Сад" батьківські яблуні, вишні й черешня — як живі свідки нелегкого селянського життя: голоду, холоду, складних сталінських років:

*Невеселі і болючі згадки
Кожна віть у пам'яті таїть.*

Проте вишні у творах М. Луківа виступають і свідками зародження світлих почуттів, вони — як охоронці:

А під вишнею двоє стали

У вірші "Весна. Квітуть вишні у саду" саме з буянням вишневого саду в душі ліричного героя народжується найніжніше, найщиріше почуття — кохання:

*Весна. Квітуть вишні у саду.
Прийшла пора свята, благословенна.
Люблю тебе, красиву, молоду,
Кохана,
Наречена.*

Отже, у віршах М. Луківа флоролексеми вишні та черешні виступають уособленням материнської любові, рідної батьківщини та України, весни, краси, кохання.

Крім уже зазначених рослинних образів-символів, які мають національний характер і вживаються поетом М. Луківим для відтворення авторських почуттів та реалізації мистецьких задумів, використовується й флоролексема "яблуня". Це дерево є символом цілісності, земних бажань, символом початку всіх речей, плодочості, безсмертя та вічної молодості; тайни гріхопадіння; спокуси; самопожертви в ім'я народу; батьківщини, рідної України.

Під час свого дослідження ми помітили закономірність: автор найчастіше змальовує образ цієї рослини у весняний період. Цвіт яблуні в саду — такий же спогад про рідні батьківські краї, як вишня та черешня.

У поетичну мініатюру "Ви бачили, як яблуні цвітуть" автор вкладає глибокий філософський зміст. За повсякденними планами, справами й турботами люди зачерствіли душею, розучилися помічати навколишню красу, у тексті — це яблуневий цвіт. І все ж автор прохає нас, сучасників, змінитися:

*Ні, ні, я знаю: у вас плани, справи,
І все ж погляньте — яблуні цвітуть!*

Він ніби закликає людину розпустити цвіт своєї душі.

Образ яблуні в поезії "Десь опівночі раптом присниться" набуває яскраво виражених персоніфікованих рис:

*Десь опівночі раптом присниться
Сивій яблуні юна жар-птиця,
Що з край світу до неї літала
І в любові навек присягала.*

Епітетами "сива" (яблуня) і "юна" (жар-птиця) автор підкреслює зв'язок між поколіннями, значний часовий проміжок між подіями. У наступній строфі образ сивої яблуні змінюється іншим — людським образом бабусі, яка теж бачить дивний сон: їй приснилась молода на порі відданиця, що чекала солдата з край світу, та так і не діждала, стала сива, мов яблуня.

Отже, у цій поезії образ яблуні символізує нещасливу долю жінки, самотність.

Можемо зробити висновок про особливості використання рослинних образів вишні, черешні та яблуні: вони є символами рідної батьківщини, жіночої долі, материнства.

3. 4. Вживання флоролексеми "полин" для зображення тяжких наслідків Чорнобильської катастрофи та людської недолі

Як уже зазначалося, великою частотністю вживання серед усіх флористичних образів відрізняється полин.

Ця рослина є символом печалі, гіркої людської долі, навіть нечесності та інших людських вад. Водночас є оберегом від усякої нечисті, зокрема відьом; має значні лікувальні властивості.

Вважається, що особливу силу має різновид полину, названий "чорнобилем", лікувальне застосування якого універсальне: хвору і навіть тяжкохвору людину купали у відварі чорнобилю, і вона повинна була до трьох днів одужати. Якщо ні, то вже ніщо допомогти не могло. А звідси — гіркота "чорнобилю" — це остання гіркота життя.

А ще полин символізує пам'ять про рідну землю, тугу за Батьківщиною, бо гірко на серці в того, хто, потрапивши на чужину, повернутись до рідного краю може тільки в думках чи мріях.

Святе Письмо гіркотою полину символізує Господню кару за людську гріховність: "Нагодую Я їх полином!" — так говорить Бог про грішників.

Своєю "чорною символікою" полин-чорнобиль відгукнувся трагічним і далеко не символічним вибухом у нашій історії — Чорнобильською катастрофою... Чи не про це пророчі слова з "Об'явлення" Іоанна Бого-слова: "Впала велика зірка з неба, палаючи, як смолоскип, і впала на третю частину рік і на джерела вод. Ім'я цієї зірки "Полин", і третя частина вод стала як полин, і багато людей померло від вод, бо вони стали гіркі".

І це пророцтво справдилось на нашій рідній Україні. А початок цього лиха в такій же гіркій назві — Чорнобиль.

Микола Луків, як істинний поет-державник, не зміг не відгукнутися на цю загальнонародну трагедію — Чорнобильську катастрофу. Ця тема звучить у багатьох творах поета, і майже в кожному з них для передачі негативних емоційних почуттів використовується образ полину.

Віршована мініатюра з такою ж назвою — "Полин" — є своєрідним діалогом, який складається з двох реплік — запитання й відповіді, але в ній стільки суму й скорботи. Лексичні засоби, які додає автор до образу полину, — "гіркота" й "сивий". Зрозумілий підтекст: причиною цього є горе — Чорнобиль:

*— Від чого твоя гіркота,
Чому ти, полине мій, сивий?
— У брата мого запитай,*

Чорнобилем звуть мого брата.

Уболівання митця на щасливе майбутнє України, за здоров'я нації виражені в поезії "В лугах пишається калина". Використання стилістичного прийому контрасту дає можливість митцю показати всю небезпеку Чорнобильської катастрофи, яка підсилюється "полинною гіркотою":

*Здається ніби мирна днина, —
Проте чорнобильська біда
Не проминула без сліда,
І гіркота пече полинна.*

Отже, полин у цьому контексті є символом гіркої печалі, смутку, уболівань за долю наступних поколінь.

У своїх творах М. В. Луків надає флоролексемі полин і символічного значення гіркої людської долі:

*Ех талан — гіркий полин,
Туга удовина.
Був у мами син один,
Золота дитина.*

Такими рядками поет починає "Баладу про одне запізнення". Гірка доля полишеної матері, таке ж гірке каяття сина в запізнілому поверненні додому.

Невлаштованість особистого сімейного життя Микола Володимирович теж зіставляє з гіркотою полину:

*А потім — робота й родина,
Гірке, мов полин, каяття.
Комуś ти і мати, й дружина,
Без тебе життя — не життя.*

Отже, образ полину в поезії М. Луківа теж багатозначний. Автор використовує його для зображення страшних наслідків Чорнобильської катастрофи та нещасливої долі людини. Як бачимо, ця флоролексема в текстах віршів носить сумний, трагічний символічний характер.

3. 5. Рослинні образи в інтимній ліриці Миколи Луківа

Микола Луків — поет-державник, патріот, який уболіває за Україну, за долю майбутніх поколінь; він мудрий філософ, тонкий знавець людських душ. А ще митець — ніжний лірик, автор щирих віршів про кохання.

Ліричний герой поетичної збірки Миколи Володимировича "Двоє в човні" — то сімнадцятилітній юнак, який весь у полоні незабутнього почуття, від якого "кругом голова", то зрілий чоловік, який щасливий від кохання або страждає без взаємності. Але їх об'єднує одне — кожен несе в серці світле й щире почуття до омріяної, єдиної у світі коханої.

Змальовуючи її образ, автор вдається до використання рослин-символів, особливе місце серед яких займає узагальнений образ квітів. Адже, на думку поета, вони, як і жінки, несуть у світ красу:

*Жінки і квіти. Квіти і жінки.
Ідуть — минають і роки, й віки,
Але в минулі й нинішні часи
Над їх красу не знає світ краси.*

Використання флоризмів в інтимних віршах М. Луківа має різнопланове смислове спрямування.

По-перше, рослинні символи допомагають створити неповторний образ коханої. Застосувавши художній прийом порівняння, автор підкреслює зовнішню й внутрішню жіночу красу:

А ти, мов берізка, тремка й золота.

І стан пружкий, як золота лоза...

*Повненькі щічки маками цвітуть.
Золотокоса, тонкостанна —
Неначе лілія.*

І тільки очі — як дві волошки.

Як бачимо, автор вдається до використання флоролексем, які ще здавна в народі мали особливе символічне значення. Наприклад, береза — символ ніжності, душевного смутку, вона гнучка й шляхетна, легка й приваблива, виражає ширину й ніжну жіночність. Лілія — символ цноти, чистоти, непорочної краси; у Біблії лілія — емблема краси таємничої нареченої й нареченої в глибокому взаємному коханні.

Проте вдало добираючи епітети — "тремка", "золота", "незаймана", "цнотливо-біла"(береза), "золотокоса", "тонкостанна"(лілія), поет надає їм емоційно-експресивного забарвлення, увиразнює їх позитивно-оціню роль.

Особливим багатством квіткових образів відрізняється вірш "Східний мотив":

*Як пишно квітка лотоса цвіте,
Яка жагуча врода у тюльпана,
Яке в ромашки серце золоте,
Яка троянда горда і духмяна!*

Автор робить оригінальний висновок про те, що такі ж різні й жінки: ласкаві й добрі, ясні й гожі... І кожна з них — таємниця, що вабить до себе, п'янить. Але голвне — знайти ту, "яка заступить цілий світ собою".

Флористичні образи-символи Микола Луків використовує й для яскравого та правдивого відтворення почуттів закоханих. Метафора, що ґрунтується на асоціативних зв'язках "рослина — світ людських переживань", є тією майстерно підбраною основою, на тлі якої вирують почуття. При цьому автор використовує два прийоми — контрасту й паралелізму. Людські взаємини або відтіняються флоризмами, або зливаються в одному почуттєво-настрійовому тоні.

*Сади в рожево-білим цвіті.
Чарує погляд кожна віть,
І відчуваєш мимохить,
Яке це диво — жить, любить...*

*Нехай не ятрьть прикрощі душі,
Нехай квітує щирість поміж нами...
Присядь. Послухай. Шелестять дощі
Про те, чого не вимовиш словами.*

*Душа моя від щастя п'яна,
Мов сад весняний, розцвіла,
І я шепчу тобі: "Кохана", —
Під шелест квітів і зела.*

Як бачимо, у вибраних фрагментах поет, передаючи почуття ліричного героя, використовує лексеми "цвіт", "квітує", "розцвіла", "розквітлі", які семантично близькі й гармонують із душевним станом закоханої людини.

Кохання у віршах поета має певну хронологію. Зароджується воно, коли все буває у весняному цвітінні, а згасає пізньої осені:

*Дивлюсь і я на ті чудні
Осінні спроби квітування.
Вони нагадують мені
Останні спалахи кохання.*

Отже, інтимна лірика Миколи Луківа насичена рослинними символами, які служать для створення портретної характеристики ліричної героїні та є засобом увиразнення та опоетизації широкого почуття кохання.